

Sinhronizacija

Tvegano stanje in kritični odsek [IPP:4.4]

- gorutine komunicirajo preko spremenljivk v skupnem pomnilniku (*angl.* shared variables)
- tvegano stanje** (*angl.* race condition) je nezaželeno stanje sistema
  - pojavi se, ko želimo dve ali več operacij izvesti v pravem vrstnem redu, program pa ni napisan tako, da bi zahtevani vrstni red zagotavljal
  - do tveganega stanja lahko pride, kadar želi več gorutin spremeniti vrednost skupne spremenljivke, pri tem pa je rezultat odvisen od vrstnega reda izvajanja gorutin
- izračunajmo π po metodi Monte Carlo s streljanjem v tarčo:
[pi-1.go](#)
  - okrog krožnega izseka (četrtine kroga) s polmerom 1 orišemo kvadrat
  - naključno streljamo v kvadrat
  - štejemo število strellov (*shots*) in število zadetkov (*hits*) v krožni izsek
  - pri velikem številu strellov je verjetnost zadetka v krožni izsek enaka razmerju ploščin krožnega izseka in kvadrata,
$$\frac{hits}{shots} \approx \frac{\pi/4}{1}$$

shotshits ≈ 1π/4 in torej

$$\pi \approx 4 \frac{hits}{shots}$$
  - relativna natančnost izračuna je $1/\sqrt{shots}$
- zaženemo več gorutin in jim razdelimo delo
[pi-2.go](#)
  - gorutine oštevilčimo
  - strele enakomerno razdelimo med gorutine
  - rezultat je napačen
    - operator `shots++` je okrajšava za `shots = shots + 1`
    - procesorsko jedro mora prebrati podatek, ga povečati in shraniti
    - lahko je prva gorutina prebrala vrednost, nato je zaspala; medtem druga gorutina prišteva; ko se prva gorutina zbudi prišteje vrednost in zapiše; vse kar je vmes delala druga gorutina smo izgubili ...
    - vrstico lahko izvaja samo ena gorutina naenkrat
- kritični odsek** je del kode, ki ga sme izvajati samo ena gorutina naenkrat
  - gorutina ne sme vstopiti v kritični odsek, če je trenutno v njem druga gorutina
  - z uporabo kritičnih odsekov se izognemo tveganim stanjem
- prištevanje dovolimo samo eni gorutini - prvi poskus
[pi-3.go](#)
  - uvvedemo spremenljivko `lock`
  - gorutina v zanki čaka, dokler je `lock` različen od 0; ko vstopi v kritični odsek, takoj nastavi `lock` na 1; ko izstopi iz kritičnega odseka, `lock` postavi na 0
  - rezultat je napačen
  - koraki preverjanja, postavljanja in brisanja spremenljivke `lock` so ločeni
  - v kritični odsek še vedno lahko hkrati vstopi več gorutin
- prištevanje dovolimo samo eni gorutini - drugi poskus
[pi-4.go](#)
  - uporabimo spremenljivko `lock`, vendar tokrat njena vrednost določa, katera gorutina lahko vstopi
  - rezultat je (večinoma) pravilen
  - jezik go zazna tvegano stanje ob hkratnem branju in pisanju (<https://go.dev/ref/mem>)
  - računanje je počasno, saj vrednosti krožno pobiramo iz gorutin; gorutine precej čakajo

Ključavnice [IPP:4.5-4.6]

- angl.* mutex (MUTual EXclusion), **medsebojno izključevanje**
- s ključavicami zaklepamo dostop do kritičnega odseka
- v kritičnem odseku je lahko naenkrat samo ena gorutina
- ključavnica je pomnilniška beseda, katere vsebina je binarna vrednost: zaklenjeno/odklenjeno
- vsaka gorutina pred vstopom v kritični odsek preveri stanje ključavnice
  - če je odklenjena, jo zaklene in vstopi v kritično sekcijo
  - če je zaklenjena, čaka pred kritičnim odsekom (v zanki) dokler se ne odklene
- po izstopu iz kritičnega odseka mora gorutina odkleniti ključavnico, da omogoči vstop drugim gorutinam
- branje, nastavljanje in zaklepanje ključavnice mora biti **atomarna operacija**

Nedeljive ali atomarne operacije [CG:1]

- operacija je nedeljiva ali atomarna, če je v obsegu delovanja ne moremo razdeliti na manjše dele ali prekiniti
- obseg delovanja: operacija, ki je atomarna za proces, morda ni atomarna za operacijski sistem; operacija, ki je atomarna za operacijski sistem, lahko ni atomarna za procesor ali dostop procesorja do pomnilnika
- najprej moramo določiti obseg, v katerem mora biti operacija atomarna
- atomarna operacija se bo znotraj obsega delovanja izvedla v celoti, brez zunanjih vplivov
- primer: operacija `shots++` je sestavljena iz treh atomarnih operacij (branje, povečevanje in shranjevanje); za procesor to ni atomarna operacija; atomarna je v sekvenčnem programu, ne pa tudi v sočasnem programu
- če je operacija atomarna v obsegu sočasnega programa, je varna in jo lahko uporabimo pri pisanju logično pravilnih sočasnih programov
- za optimizacijo programov je pomembno, da prepoznamo odseke kode, ki morajo biti atomarni, in poskrbeti, da je takih odsekov čim manj

Podpora za delo s ključavicami v procesorjih

- večjedrni procesorji imajo posebne atomarne ukaze
- preveri in nastavi (*angl.* **test-and-set**, TAS)
  - procesor hkrati (atomarno) vrne staro vrednost bita in nastavi njegovo vrednost na 1
  - zaklepanje pomnilniškega vodila ali rešitev v pomnilniku
  - če je stara vrednost 0, program po ukazu lahko nadaljuje
  - če je stara vrednost 1, potem je ključavnica nastavljena od prej in mora ponovno poskusiti (*angl.* spin lock)
- primerjaj in zamenjaj (*angl.* **compare-and-swap**, CAS)
  - primerja trenutno vrednost, zapisano na pomnilniški lokaciji, in pričakovano vrednost; če sta enaki, trenutno vrednost nastavi na novo vrednost
  - podobna rešitev kot preveri in nastavi
  - Intel: `lock` : v okviru protokola MESI: najprej se uskladi predpomnilniški blok med vsemi procesorskimi jedri, nato je v ekskluzivni lasti procesorskega jedra, ki je izdalo ukaz z `lock`; dokler se izvaja ukaz, ga ne more uporabljati nobeno drugo procesorsko jedro
- prevzemi in dodaj (*angl.* **fetch-and-add**, FAA)
  - vrne staro vrednost in na pomnilniškem naslovu atomarno poveča vrednost
  - ker je operacija atomarna, je stara vrednost dodeljena eni sami niti
  - podobna rešitev kot preveri in nastavi

- nalaganje in pogojno shranjevanje (*angl.* `load-liked/store-conditional`, LL/SC)
  - prvič se pojavi pri procesorjih RISC, danes v ARM in RISC V
  - s parom nalaganje in pogojno shranjevanje procesor zagotavlja atomarno posodabljanje pomnilnika v večjedrnih sistemih
  - ni potrebno zaklepanje pomnilniških lokacij za izključni dostop enega procesorja
  - z ukazom LL naložimo vrednost iz pomnilniške lokacije v register, jo spremenimo in s ukazom SC novo vrednost napišemo nazaj v pomnilnik
  - pomnilnik je razdeljen na logične bloke; vsak logični blok mora voditi evidenco o procesorju, ki je zadnji izstavil ukaz LL
  - ukaz SC uspe - vrednost se bo zapisala v pomnilnik - samo v primeru, če je vmes ni spremenil noben drug procesor
  - ali je bilo zapisovanje uspešno ali ne, pokaže ustrezna zastavica
  - če je bilo pisanje uspešno, vemo, da pri operaciji ni prišlo do tveganega stanja; če je bilo pisanje neuspešno, je odvisno od programa ali bo poskusil ponovno ali ne (izvajanje ukazov LL/SC v zanki)

Kritični odsek z eno ključavnico

- prištevanje dovolimo samo eni gorutini naenkrat - dobre rešitve [pi-5.go](#)
  - jezik go pozna posebno strukturo, imenovano ključavnica
  - rezultat je pravilen
  - ni več nepotrebnega čakanja (primer pi-4)
  - s **ključavnico** (*angl.* `mutex` - MUTual EXclusion) definiramo kritični odsek
  - ključavnice zagotavljajo, da v kritični odsek lahko vstopi samo ena gorutina naenkrat
- posebni ukazi procesorja zagotavljajo atomarnost pri zaklepanju ključavnice [pi-6.go](#)
- uporabimo paket `sync/atomic` in atomarno prištevanje [pi-7.go](#)
  - vsaka gorutina ima svojo lokalno spremenljivko `mypi`
  - samo ob zaključku gorutina `mypi` prišteje strele in zadetke v globalno spremenljivko `pi`
  - bistveno manj vstopov v kritični odsek
  - pravilen rezultat je izračunan hitreje

Sočasen izračun brez ključavnic

- če je mogoče, se ključavnicam izognemo [pi-8.go](#)
  - ustvarimo rezino (*angl.* `slice`) za strukture `pi`, za vsako gorutino svojo
  - rezultat je slabši, saj so pomnilniške lokacije v rezini skupaj in prihaja do usklajevanja predpomnilnikov (lažni skupni podatki, *angl.* `false sharing`)
  - po pridruževanju gorutin, delne vsote zaporedno seštejemo
- [pi-9.go](#)
  - gorutina prišteva v lokalno spremenljivko in ne neposredno v globalno rezino
  - lokalne spremenljivke so na skladu, pomnilniške lokacije so dovolj narazen in do nepotrebnega usklajevanja predpomnilnikov ne prihaja več
- rešitev s kanali [pi-10.go](#)
  - odpremo kanal
  - vsaka gorutina pošlje sporočilo z delnim rezultatom v kanal
  - glavna gorutina bere sporočila in vrednosti prišteva v globalno spremenljivko `pi`
  - zahteva toliko branj, kolikor dodatnih gorutin smo zagnali
  - branje iz kanala blokira izvajanje gorutine dokler se v kanalu ne pojavi vrednost, bo glavna gorutina čakala toliko časa, da zaključijo vse dodatne gorutine
  - ne potrebujemo nobenih drugih sinhronizacijskih elementov

Hkratna uporaba več ključavnic in smrtni objem

- Primer: 5 filozofov pri večerji [LBS:4.4]
  - za okroglo mizo zboruje pet filozofov, ki v več ciklih razmišljajo, so lačni, jejo, potem spet razmišljajo, ...
  - jedo špagete, iz skupnega krožnika na sredini mize
  - na voljo imajo samo 5 vilic
  - vsak filozof pri jedi potrebuje par vilic; uporabi lahko le tiste na svoji levi in svoji desni
    - vilice so omejen vir, ene lahko uporablja samo en filozof na enkrat, zato jih predstavimo s ključavnicami
    - vsak filozof mora dobiti par vilic
  - [filozofi-1.go](#)
    - nepravilna rešitev: nobenega nadzora nad jemanjem vilic
  - [filozofi-2.go](#)
    - vilice predstavimo s ključavnicami,
    - nepravilna rešitev: pride do **smrtnega objema** (*angl.* `deadlock`)
  - [filozofi-3.go](#)
    - posebna ključavnica za jemanje vilic
    - smrtnega objema ni več, samo en filozof lahko jemlje naenkrat
  - [filozofi-4.go](#)
    - delujoča rešitev
    - če filozof ne uspe dobiti drugih vilic, odloži tudi prve in nato še enkrat poskusi
  - [filozofi-5.go](#)
    - delujoča rešitev
    - vilice vedno pobirajo v enakem vrstnem redu - vedno najprej vzamejo vilice z nižjim indeksom
  - [filozofi-6.go](#)
    - delujoča rešitev s kanali
    - vilice vedno pobirajo v enakem vrstnem redu - vedno najprej vzamejo vilice z nižjim indeksom
- do **smrtnega objema** (*angl.* `deadlock`) pride, če so izpolnjeni vsi Coffmanovi pogoji:
  - viri (kritični odseki) imajo omejeno število lastnikov (gorutin)
  - lastnik lahko pridobi en vir in čaka na naslednji vir
  - lastnik ima izključno pravico do sproščanja vira
  - obstaja krožna odvisnost med lastniki - prvi čaka drugega, drugi tretjega, ..., zadnji spet prvega
- primer smrtnega objema s parom ključavnic

```
// gorutina 1           // gorutina 2
lock1.Lock()           lock2.Lock()
lock2.Lock()           lock1.Lock()
...
lock1.Unlock()         lock1.Unlock()
lock2.Unlock()         lock2.Unlock()
```

- preprečevanje smrtnega objema:
  - hierarhija ključavnic (statično)
    - definiramo hierarhijo ključavnic - določimo vrstni red, jih (navidezno) oštevilčimo
    - ključavnice zaklepamo vedno v definiranem vrstnem redu - posamezna gorutina naj nikoli ne skuša zakleniti ključavnice m_n , če ima zaklenjeno ključavnico m_m , pri čemer je $m < m_n < m$
  - pogojno zaklepanje (dinamično)
    - če zaradi narave problema ne moremo uporabiti hierarhije ključavnic

- zaklenemo prvo ključavnico, potem poskusimo zakleniti še vse ostale
- če katere od ključavnic ne uspemo zakleniti, sprostimo vse, nato ponovno poskusimo od začetka, z zaklepanjem prve ključavnice

Tipi zastojev v programu [CG:1]

- smrtni objem (glej prejšnji razdelek)
- živi objem (*angl.* livelock)
  - dve gorutini se ne ustavita, ampak ves čas izvajata program, vendar se ta ne premakne v naslednje stanje
  - gorutini neprestano ponavljata isto operacijo kot odgovor na spremembe v drugi gorutini in pri tem ne počneta nič uporabnega
  - primer: dve osebi se približujeta v ozkem hodniku, da se ne zaletita se obe umakneta na isto stran, potem se obe umakneta na drugo stran, ..., ves čas nekaj počneta, vendar ne znata razrešiti konflikta
  - primer: [zivi-objem.go](#)
    - poenostavljen primer pogojnega zaklepanja iz primera [filozofi-4.go](#)
    - poskrbimo, da obe niti hkrati začneta z zaklepanjem ključavnic
- stradanje
  - o stradanju govorimo, kadar gorutina ne more takoj dobiti vseh virov, ki jih potrebuje za delo
  - običajno ene gorutine bolj intenzivno zahtevajo vire in ostalim onemogočajo, da bi delo opravile učinkovito
  - primer: [stradanje.go](#)
    - dve gorutini z enako količino dela, pohlepna gorutina bo kritični odsek zaklenila enkrat za dlje časa, prijazna gorutina pa večkrat, vsakič za krajši čas